

EL SEGLE DE LES CIUTATS

XAVIER TIANA
MedCities

1. Les ciutats davant l'agenda internacional

El segle XXI és el segle de les ciutats. La urbanització creixent, el sorgiment de noves metròpolis, el desplaçament de la població dels entorns rurals a la ciutat, les migracions, els efectes del canvi climàtic, la seguretat, la creixent atenció de les grans empreses cap al fet urbà o els nous moviments socials són alguns dels factors que estan impactant en les nostres ciutats. El creixement urbà es concentra sobretot a l'Àfrica; a la regió mediterrània està previst que cap al 2025 la població que viu a les ciutats s'incrementi en vuitanta-cinc milions d'habitants.

L'agenda internacional no ha estat aliena a aquest fet. El setembre de 2015, els caps d'estat i de govern de cent cinquanta països van adoptar l'Agenda 2030, que conté disset objectius d'aplicació universal.¹ Per primera vegada, l'Organització de les Nacions Unides va aprovar un objectiu dedicat al fet urbà, l'Objectiu 11 sobre ciutats i comunitats sostenibles. Aquest objectiu no es pot abordar de manera independent i singular, sinó que complementa la dimensió urbana que tenen els altres setze objectius de l'Agenda.

Posteriorment, l'octubre de 2016, es va celebrar a Quito la conferència Hàbitat III de les Nacions Unides, durant la qual es va aprovar la Nova Agenda Urbana, en què es defineix el full de ruta que ens ha de permetre planificar, gestionar, governar i garantir uns estàndards de qualitat de vida de les nostres ciutats per als propers vint anys. Per la seva banda, la Unió Europea va acordar, el maig de 2016, l'Agenda Urbana Europea o Pacte d'Amsterdam, que té per objectiu millorar les barreres legislatives de les polítiques europees que afecten les ciutats, el finançament i el coneixement de la realitat urbana mitjançant un mètode de treball obert sobre dotze temes concrets.²

1. Els disset Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) són: 1) erradicació de la pobresa; 2) lluita contra la fam; 3) bona salut; 4) educació de qualitat; 5) igualtat de gènere; 6) aigua potable i sanejament; 7) energies renovables; 8) ocupació digna i creixement econòmic; 9) innovació i infraestructures; 10) reducció de la desigualtat; 11) ciutats i comunitats sostenibles; 12) consum responsable; 13) lluita contra el canvi climàtic; 14) flora i fauna aquàtiques; 15) flora i fauna terrestres; 16) pau i justícia; 17) aliances per als objectius mundials.

2. El Pacte d'Amsterdam preveu un mètode obert de treball entre diferents nivells de govern i amb la participació d'experts independents que, a partir del treball en partenariats, abordaran els temes següents: usos sostenibles del sòl; adaptació al canvi climàtic; economia circular; inclusió dels migrants i els refugiats; compra pública; mobilitat urbana; llocs de treball i habilitats en el mercat

En l'àmbit mediterrani, els quaranta-tres estats que formen part de la Unió per la Mediterrània van adoptar a la II Conferència Ministerial sobre Desenvolupament Urbà Sostenible, celebrada al Caire el maig de 2017, l'Agenda Urbana Mediterrània per a promoure la cooperació regional en l'àmbit del desenvolupament urbà sostenible. En línia amb Hàbitat III i amb el Pacte d'Amsterdam, aquesta agenda té per objectiu treballar per a una major coordinació i integració de les polítiques, la legislació i el finançament que afecten les àrees urbanes.

L'Agenda Urbana Mediterrània fixa un conjunt de set grans capítols de treball: planificació urbana; desenvolupament urbà i territorial; medi ambient; clima; habitatge; transport i mobilitat, i migracions. Emmirallant-se en l'exemple del Pacte d'Amsterdam, l'Agenda vol treballar de manera oberta i implementar-se, a partir de grups de treball temàtics multiactor, amb uns objectius transversals comuns que són el reforç de capacitats i la millora del finançament.³

2. La situació actual de les ciutats mediterrànies: el paper dels ajuntaments

Les ciutats mediterrànies tenen molts elements comuns que les caracteritzen tot i les diferències entre les diverses riberes: una orografia i un clima similars, una història i un passat comuns dibuixats a partir de les diferents civilitzacions que les han habitat, una morfologia urbana comuna, una realitat socioeconòmica similar, etc. Tanmateix, les ciutats i les principals metròpolis presenten unes problemàtiques singulars, especialment les situades a la ribera sud i est de la Mediterrània. Entre aquestes problemàtiques destacariem la urbanització creixent i descontrolada, les dificultats en la prestació de serveis bàsics com l'aigua i els residus, la manca d'habitatge, problemes d'exclusió social, l'acollida de persones refugiades i migrades, el paper secundari de les dones, la falta d'oportunitats econòmiques especialment per als més joves, el radicalisme religiós... Si a tot això hi sumem la falta de seguretat, democràcies febles

laboral; habitatge; transició energètica; transició digital; pobresa urbana, i qualitat de l'aire. Vegeu <<https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda>>.

3. L'adopció de l'Agenda Urbana Mediterrània és posterior a la celebració del 2n Seminari Internacional Ciutats Mediterrànies, «L'espai i el territori», però per la seva importància i atès que l'elaboració d'aquest article s'ha fet amb posterioritat, l'autor considera adient la seva incorporació.

en alguns estats i conflictes com el que hi ha entre Palestina i Israel o les guerres de Síria i de Líbia, les ciutats mediterrànies tenen difícil el seu futur.

Tot i les dificultats descrites, les ciutats mediterrànies disposen d'uns actius que hem de posar en relleu i que poden ser font de noves oportunitats. La proximitat amb l'Europa del Nord i el Pròxim Orient, el clima, el patrimoni arqueològic i cultural, les medines i els centres històrics, la gastronomia, l'emprenedoria i la capacitat de comerciar, una generació de gent jove amb ganes de progressar i els lligams amb altres entorns gràcies a les noves tecnologies i les xarxes socials en són només alguns exemples.

A les ciutats mediterrànies de la Unió Europea i de l'Europa occidental, moltes d'aquestes problemàtiques i oportunitats es gestionen des de la proximitat, amb un paper clau dels ajuntaments i altres governs locals i regionals. En el cas de les ciutats del sud i de l'est de la Mediterrània, els ajuntaments són més febles en els àmbits polític, institucional, competencial i de recursos humans, tècnics i financers. Es tracta d'unes administracions que depenen molt dels governs centrals, en molts casos tutelats per les burocràcies ministerials, i amb poca capacitat d'actuació. Malgrat la falta d'uns governs locals forts, en els darrers anys s'estan produint petits avenços en els processos de descentralització de països com el Marroc, el Líban o Tunísia, on s'espera que l'any 2018 se celebrin les primeres eleccions municipals després de la Revolució.

En ple segle XXI i davant uns fets que demostren que les ciutats seran el principal focus de problemàtiques i també d'oportunitats, és més important que mai reforçar els ajuntaments i els governs locals que hi treballen. En aquesta línia, l'existència de xarxes de ciutats com MedCities i d'altres instruments de cooperació descentralitzada és clau per al desenvolupament de les ciutats mediterrànies.

3. MedCities: la xarxa de cooperació de les ciutats mediterrànies

MedCities és una xarxa de ciutats, amb seu a Barcelona, que es va crear l'any 1991 dins el marc del programa METAP⁴ i que actualment treballa amb cinquanta ciutats de setze països de la Mediterrània. A través de la cooperació descentralitzada i de les activitats en xarxa, MedCities afavoreix el desenvolupament urbà sostenible i la gestió de polítiques urbanes, i també dona resposta a noves realitats a les quals les ciutats han

de fer front, com la crisi dels refugiats o la lluita contra el canvi climàtic.

El treball que desenvolupa MedCities té com a missió enfortir els governs locals mediterranis de manera que puguin prestar més i millors serveis als seus ciutadans. Aquesta tasca es desenvolupa per mitjà de projectes, assistències tècniques i accions de capacitat i reforç institucional dels càrrecs electes i del personal tècnic dels ajuntaments.

Al llarg dels darrers anys, MedCities ha ajudat diferents ciutats en els seus processos d'elaboració i revisió dels plans estratègics urbans, que són eines indispensables per a gestionar una ciutat a mitjà i a llarg termini, i amb la participació de diferents actors. Entre aquests plans cal destacar els de Tetuan, Saïda, Sussa, Sfax, Lárnaca o el de l'àrea metropolitana de Trípoli. Actualment, MedCities i alguns actors més estan desenvolupant, amb el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), l'elaboració dels plans estratègics urbans de vuit ciutats tunisianes.

A banda dels projectes de planificació estratègica urbana, MedCities també impulsa projectes en àmbits com la gestió dels residus sòlids urbans. Per exemple, s'està treballant amb l'àrea metropolitana de Trípoli per millorar la recollida de residus com a conseqüència de l'arribada de refugiats sirians, i alhora s'aprofita aquest projecte per a millorar i innovar en la política de residus d'aquest govern local. MedCities també ha gestionat projectes de desenvolupament econòmic local i turisme a ciutats com Xauen, o de l'àmbit del patrimoni cultural, com és ara el projecte de valoració i millora de la visibilitat de la medina de Tunis.

La xarxa MedCities afavoreix el contacte i la relació ciutat-ciutat, i no solament de la manera tradicional entre ciutats del nord i del sud, sinó també entre les ciutats del sud i de l'est de la Mediterrània. Cal destacar que, al llarg d'aquests anys, MedCities ha funcionat pel compromís i les relacions de confiança que s'han generat entre les ciutats sòcies, però també gràcies a l'aposta clara i al suport polític i financer que li ofereixen l'Àrea Metropolitana de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona. MedCities també s'ha caracteritzat per la important tasca de captació de recursos tant d'altres finançadors institucionals catalans com de la Unió Europea i altres agències de cooperació internacionals. MedCities és avui un actor de referència per a institucions i organitzacions internacionals que volen treballar amb les ciutats mediterrànies.

4. Conclusions

— El fenomen de la urbanització afectarà en els propers vint anys les ciutats mediterrànies, les quals hauran d'estar preparades per a donar-hi resposta. Aquesta situació s'emmarca en un context amb països que viuen

4. Programa d'Assistència Tècnica Mediambiental per al Mediterrani (METAP, acrònim de l'anglès Mediterranean Environmental Technical Assistance Programme), creat l'any 1991 pel Banc Mundial, el Banc Europeu d'Inversions i el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) a fi de millorar el medi ambient a la regió mediterrània.

processos democràtics en evolució i reformes importants, amb uns governs centrals que continuen marcant l'agenda i uns governs locals febles i mancats de recursos tècnics i financers per a atendre les necessitats ciutadanes.

— Més enllà de la geopolítica de la regió, dels conflictes, de la diversitat entre països i de les diferents realitats, en els propers anys les ciutats mediterrànies requeriran més suport que mai en àmbits com la planificació urbanística, la prestació de serveis bàsics com l'aigua o els residus, la protecció del medi ambient i l'adaptació al canvi climàtic, la lluita contra l'exclusió, l'accés a l'habitatge, l'accés a les noves tecnologies o la creació d'activitat econòmica i ocupació, especialment per als més joves.

— La possibilitat que a curt termini finalitzin els conflictes a Síria o a Líbia i que es pugui iniciar el procés de reconstrucció de les seves ciutats és una oportunitat que cal gestionar de manera intel·ligent i sostenible, preservant els seus actius i respectant els ciutadans. Així mateix, la regió és molt fràgil i en qualsevol moment poden emergir nous conflictes, o conflictes dorments poden reactivar-se i generar més dificultats.

— Cal treballar perquè els organismes internacionals (especialment la Unió Europea), les institucions financeres internacionals i també les agències de cooperació nacionals continuïn apostant per la Mediterrània, pel desenvolupament de les ciutats i pel reforç dels governs locals.

— La cooperació entre ciutats és una eina efectiva per a millorar la situació de la regió, principalment per tres motius: permet desenvolupar actuacions tangibles

que milloren el dia a dia dels ciutadans en els àmbits més necessaris; ofereix solucions a les necessitats de les ciutats en temes en què els estats viuen situacions de bloqueig, com la gestió dels refugiats, i obre la porta als intercanvis de tècnics municipals, organitzacions de la societat civil, món empresarial i universitats.

— Iniciatives com MedCities ens demostren que amb empena política, confiança entre les ciutats, professionalitat dels equips tècnics i recursos podem obtenir resultats molt visibles a curt termini. Si aquest compromís s'exercís a una escala global, de ben segur que simplificaríem una part important dels problemes que viu la Mediterrània per convertir-la en un espai d'esperança i d'oportunitats.

5. Referències

Agenda Urbana Hàbitat III: <<http://habitat3.org/the-new-urban-agenda>>.

Agenda urbana per a promoure la cooperació regional en l'àmbit del desenvolupament urbà sostenible a la Mediterrània: <<http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/05/EN-FINAL-SUD-Ministerial-declaration.pdf>>.

MedCities: <<http://www.medcities.org>>.

Objectius de Desenvolupament Sostenible: <<http://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible>>.

Pacte d'Amsterdam, Agenda Urbana Europea: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf>.